

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ РОЗГЛЯДУ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

UKRAINIAN REALITIES OF CONSIDERATION AND CLAIM OF THE STATE BUDGET

к.е.н. Ткаченко О.М.

Національний університет харчових технологій

У статті розглянуто процедуру розгляду бюджетного законопроекту та прийняття закону про Державний бюджет, наслідки несвоєчасного прийняття державного бюджету. Досліджено особливості бюджетних процесів з 2002 року. Обґрунтовано необхідність вдосконалення бюджетного процесу та запропоновано конкретні рекомендації.

In the article procedure of consideration of budgetary bill and passing an act is considered about the State budget, consequences of ill-timed acceptance of the state budget. The features of budgetary processes from 2002 year are considered. Grounded necessity of perfection of budgetary process and concrete recommendations are offered.

Ключові слова: Державний бюджет України, бюджетний процес, розгляд проекту закону про Державний бюджет, прийняття бюджету, неприйняття бюджету.

Keywords: The state budget of Ukraine, budgetary process, consideration of budgetary bill, acceptance of budget, non-acceptance of budget.

Вступ. Негативний імідж України на міжнародній арені формується в т.ч. і через політичну нестабільність, яка притаманна нашій державі і щороку набуває все більших масштабів. Політичні сили України рідко об'єднуються для вирішення навіть стратегічних для країни питань. Затвердження та

прийняття бюджету країни не є виключенням, і дуже часто бюджет стає заручником політичного протистояння, що веде до несвоєчасного прийняття основного фінансового документа країни.

Основний фінансовий план держави щорічно приймається значно пізніше зазначеного в законодавстві України терміну. Це відбувається в основному через те, що закон України “Про Державний бюджет” є найбільш заполітизованим законодавчим актом і на своєчасність його ухвалення впливають спроби представників різних соціальних груп і політичних партій добитися через бюджет певних благ для себе. Державний бюджет завжди виступає інструментом політичного протистояння та агітації, а особливо це помітно під час президентських або парламентських передвиборчих процесів.

Несвоєчасне прийняття закону про Державний бюджет України фактично блокує діяльність державних органів і призводить до порушення принципів, встановлених Конституцією України. Відсутність Державного бюджету України також унеможливує реалізацію державою прав і свобод людини та їх гарантій. Окрім того, неприйняття вчасно державного бюджету сприймається міжнародною спільнотою як відверта образа та свідчить про кризу взаємовідносин гілок влади в країні.

Постановка задачі. Недотримання строків прийняття державного бюджету та відсутність за це будь-якої відповідальності учасників бюджетного процесу спонукало автора до дослідження теоретичних та практичних аспектів розгляду та затвердження державних бюджетів України.

Метою написання даної статті є систематизація, поглиблення науково-теоретичних, практичних знань щодо процедури розгляду, обговорення і прийняття закону про Державний бюджет України, аналіз особливостей специфіки бюджетних процесів в Україні за період 2002-2010 рр., виявлення основних проблем і на цій основі вироблення рекомендацій їх вирішення. В межах нашого дослідження ми ставимо за мету дослідити і більш детально зупинитися на ключових строках бюджетного процесу від подання проекту державного бюджету до Верховної Ради України і до підписання закону Президентом України.

Результати. Сьогодні, Бюджетний процес в Україні визначається Бюджетним кодексом України від 21.06.2001 р. (чинний до 31.12.2010 р), та Законом України «Про Регламент Верховної Ради України». Треба брати до уваги також Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 (чинний з 01.01.2011 р), який лише зазначає, що розгляд та затвердження Державного бюджету України у Верховній Раді України відбувається за спеціальною процедурою, визначеною Регламентом Верховної Ради України.

Передбачені названими вище нормативними актами процесуальні строки та конкретні дати бюджетної процедури представлені нами у табл. 1

Зупинимося лише на кінцевій даті: відповідно до Бюджетного кодексу 2001-ого року, закон України про Державний бюджет України має бути прийнятий Верховною Радою України до 1 грудня року. Встановлення граничного терміну прийняття закону про Державний бюджет України має подвійну функцію. По-перше, створюються реальні умови для прийняття місцевих бюджетів, які безпосередньо залежать від показників Державного бюджету України. По-друге, законодавчо закріплюється фінансова база, на якій Міністерство фінансів України визначає лімітні довідки, за якими відбуватиметься остаточне узгодження кошторисів бюджетних установ, що фінансуються з державного бюджету. [4, стр. 137]

Однак, Бюджетний кодекс України 2010-ого року не визначає дату, до якої має бути прийнятий закон України про Державний бюджет України. Таким чином, народні депутати зняли з себе відповідальність в разі недотримання строку затвердження державного бюджету.

Встановлення процесуальних строків розгляду проекту закону про Державний бюджет України покликано, у першу чергу, визначити суб'єкт і міру відповідальності за порушення процедури розгляду, обговорення і прийняття закону про Державний бюджет України. Однак, навіть закріплення таких строків на рівні законодавства не є гарантією, що вони не будуть порушені. На жаль, як свідчить практика, такі процесуальні строки не дотримуються органами державної влади, що, зазвичай, не сприяє стабілізації і розвитку національної економіки.

Таблиця 1.

Розгляд проекту та затвердження закону «Про Державний бюджет України»

Роки, на які приймалися ДБ	Ключові строки розгляду та затвердження Державного бюджету							Кількість набраних голосів «за»
	Подання до ВР проекту ДБ	Представлення проекту ДБ та прийняття його до розгляду	Розгляд проекту ДБ у I читанні	Розгляд проекту ДБ у II читанні	Розгляд проекту ДБ у III читанні	Прийняття закону України про ДБ	Підписання закону України про ДБ Президентом України	
2003	14.09.2002	24.09. 2002	20.10. 2002	21.11. 2002 25.12. 2002	26.12. 2002	26.12.2002	15.01.2003	348
2004	14.09. 2003	17.09. 2003	23.10. 2003	27.11. 2003	-	27.11.2003	02.12.2003	234
2005	14.09. 2004	23.09. 2004	20.10. 2004 03.11. 2004 23.12. 2004	-	-	23.12.2004	29.12.2004	339
2006	15.09. 2005	21.09. 2005	20.10. 2005 01.11. 2005	01.12. 2005 15.12. 2005 20.12. 2005	-	20.12.2005	29.12.2005	226
2007	14.09. 2006	21.09. 2006	31.10. 2006	06.12. 2006	-	06.12.2006 19.12.2006	11.12.2006 – вето 22.12.2006	245
2008	14.09. 2007	20.09. 2007 27.12. 2007	28.12. 2007	-	-	28.12.2007	28.12.2007	235
2009	15.09. 2008	23.12. 2008	25.12. 2008 26.12. 2008	-	-	26.12.2008	29.12.2008	226
2010	14.09. 2009 23.04. 2010	08.10. 2009	19.11. 2009 27.04. 2010	-	-	27.04.2010	29.04.2010	245
Строки, передбачені БК (не пізніше ніж)	15 вересня	20 вересня	20 (25) жовтня	3 (8) листопада	25 листопада	1 грудня	16 грудня	226

За весь час існування Бюджетного кодексу норми щодо термінів затвердження бюджетів повністю не дотримувалися жодного разу. Крім того, затвердження бюджету в грудні перетворювалося на формальність, а в січні-квітні фінансовий план країни переписувався заново.

В бюджетній історії країни були роки, коли бюджет на наступний рік приймався за 1-2 дні до початку року (30.12.97 р. був прийнятий бюджет на 1998 р., 31.12.98 р. – бюджет на 1999 р) або взагалі влітку поточного року (18.06.92 р. – бюджет на 1992 р., 27.06.97 р. – бюджет на 1997 р.)

Динаміка бюджетних процесів та процес формування головного фінансового документу країни містить чимало цікавого та непередбачуваного. Зупинимось коротко на бюджетних процесах, що відбувалися в Україні починаючи з 2002 року (табл. 1).

В 2002 році проект державного бюджету на 2003 рік був вчасно поданий урядом і парламентарії одноголосно його прийняли в усіх трьох читаннях. Однак, у зв'язку із парламентською кризою законопроект був двічі розглянутий у другому читанні. В результаті, за прийняття державного бюджету України на 2003 рік проголосувало 82% депутатів з присутніх в сесійній залі (348 голосів з 422).

Прийняття державного бюджету на 2004 рік було ускладнено подіями у Керченській затоці, якій народній обранці приділяли чимало уваги та часу.

Всупереч тому, що розгляд проекту закону у першому читанні супроводжувався блокуванням трибуни Верховної Ради України опозиційними представниками, які вважали законопроект незбалансованим, він все-таки був прийнятий (хоча і з другої спроби) у першому читанні. Під час другого читання з жорсткою критикою виступив Голова Комітету з питань бюджету. Він зауважив, що прийняття бюджету відбувається в умовах політичної конфронтації, на членів Комітету чиниться тиск, вони позбавлені можливості професійно обговорювати питання бюджету. Голова Комітету висловив думку, що такий бюджет не може бути прийнятий. Однак, більшість народних

депутатів не підтримали його думку і за результатами розгляду законопроект був прийнятий 234-ма голосами в другому читання та в цілому.

Процес щодо підготовки та розгляду проекту закону про Державний бюджет на 2005 рік був вкрай складним, оскільки відбувався під час виборчого процесу президента України та подальшої політичної кризи в країні, яка отримала назву «Помаранчевої революції». Нормальній ефективній та професійній роботі народних депутатів в цей період заважали сепаратистські дії у регіонах та виборчі перегони.

Перше представлення проекту державного бюджету в Верховній Раді відбулося 23 вересня. Розгляд законопроекту в першому читанні супроводжувався жорсткою критикою з боку профільного комітету та інших депутатів. На їх думку, проект бюджету було складено з порушеннями Конституції України, Бюджетного кодексу, Бюджетної резолюції та інших актів законодавства. Крім того, вперше розгляд законопроекту про Державний бюджет у Верховній раді відбувався без присутності членів уряду. Представлений проект закону про державний бюджет на 2005 рік свідчив про непрофесіоналізм уряду.

Результатом розгляду на першому читанні стало прийняття рішення відправити законопроект на повторне перше читання, хоча такої процедури і не було передбачено чинним на той час бюджетним законодавством.

Повторне перше читання бюджетного законопроекту також не принесло бажаного прийняття висновків Комітету з питань бюджету. Натомість документ було відправлено на доопрацювання до уряду. Після опрацювання майже 4 000 поправок та пропозицій новий проект закону про державний бюджет на 2005 рік було схвалено Кабінетом Міністрів на суботньому (!) засіданні 11 грудня і в понеділок 13 грудня його було подано до Верховної Ради. І після численних рішень Погоджувальної Ради про переноси розгляду бюджетного законопроекту, його нарешті розглянули лише 23 грудня.

У підсумку після тривалого обговорення закон про Державний бюджет України на 2005 рік було ухвалено 339-ма голосами. Про якість прийнятого

закону свідчить той факт, що ним же передбачено внесення на розгляд парламенту вже до 15 лютого (!) проекту закону про внесення змін.

Державний бюджет на 2006 рік приймався дуже важко і за процедурою, яка не регламентована ні Бюджетним кодексом України, ні Регламентом Верховної Ради України. Провиною тому був розкол політичних сил в державі в цілому, і в парламенті зокрема. Коаліція та опозиція, уряд та Бюджетний комітет Верховної Ради ніяк не могли прийти до компромісу щодо основних показників державного бюджету, хоча всі були впевнені в тому, що бюджет не приймається виключно з політичних мотивів.

У вересні представлений урядом бюджетний проект було прийнято Верховною Радою для підготовки до розгляду в першому читанні. Однак вже на першому читанні виникли непорозуміння. По-перше, в урядовій ложі були відсутні представники уряду і народні депутати пропонували не розглядати законопроект, аж поки уряд не з'явиться у повному складі. По-друге, законопроект заслуговував на критику, оскільки не відповідав ні вимогам Конституції, ні вимогам Бюджетного кодексу. Тому, не дивно, що Верховна Рада прийняла рішення про повторне перше читання, на якому Висновки і пропозиції Комітету до державного бюджету були прийняті лише після переконливої промови голови Верховної Ради. Прийнятою постановою український парламент знову доручив уряду доопрацювати проект.

Перша спроба розглянути проект державного бюджету у другому читанні також не вдалася. Після закінчення обговорення народні депутати підтримали Постанову, згідно з якою законопроект визнано таким, що не відповідає Бюджетним висновкам Верховної Ради України. І його знову (!) було повернуто Кабінету Міністрів на доопрацювання та для подання на розгляд Верховної Ради України на повторне друге читання у тижневий термін.

Лише через 2 тижні депутати повернулися до розгляду основного кошторису країни. У ході обговорення законопроекту народні депутати висловили до нього чимало критичних зауважень. І бюджетний законопроект знову було відхилено.

Втретє парламентарії повернулися до розгляду бюджету вже наприкінці грудня. Навіть тоді народні депутати висловлювалися проти прийняття законопроекту, що і було дотримано. І знову Голова Верховної ради намагався переконати колег прийняти рішення щодо бюджету. Проте, дві пропозиції про повернення до розгляду цього питання були відхилені. Після перерви, під час якої відбулася погоджувальна рада, депутати все-таки повернулися до розгляду законопроекту і прийняли його мінімально необхідними 226 голосами.

На відміну від попереднього року розгляд та прийняття законопроекту наприкінці 2006 року відбувалося досить спокійно, незважаючи, що вже з першого читання був недотриманий графік бюджетного процесу. Однак ключовою постаттю в процесі затвердження державного бюджету на 2007 р. вперше за час незалежності став глава держави.

Ще у вересні після затвердження проекту Кабінетом Міністрів Президент України висловив своє незадоволення і попередив про вето такого проекту. Однак його попередження до уваги не прийняли. А даремно. Адже після прийняття Верховною Радою України Закону України про Державний бюджет на 2007 р. Президент виконав свою обіцянку і ветовав цей закон. Не дивлячись на те, що парламент мав змогу подолати вето президента, парламентарії вирішили направити бюджет ще на доопрацювання. І тільки після прийняття пропозицій Президента і повторного затвердження Закон України про Державний бюджет на 2007 рік був підписаний Президентом України і набув чинності.

В 2007 році український парламент, порушивши процедуру прийняття державного бюджету, затвердив його в рекордно короткі строки – за 2 дні.

Як завжди, проект закону про ДБ був вчасно схвалений урядом та поданий до ВР. Представлення та прийняття до розгляду також відбулося в строкових межах, передбачених кодексом. Президент України знову всіх попереджав про вето закону у разі неприйняття запропонованим ним пакету соціальних ініціатив. Однак, на цьому роботу над ДБ законодавчим органом було перервано, оскільки в країні відбулися парламентські вибори, а за ними і зміна складу уряду.

Новий парламент повернувся до питання державного бюджету лише наприкінці грудня, коли вже мало хто сподівався на прийняття нового бюджету ще в поточному році. Новий бюджетний законопроект був поданий до Верховної Ради України 27 грудня, а вже 28 грудня на ранковому засіданні він був прийнятий в першому читанні, а на вечірньому засіданні – в другому читанні та в цілому.

Країна раділа першому співробітництву Президента, демократичної парламентської коаліції та нового уряду. Але вже в 2008 році бюджетний процес ускладнювався не тільки політичним протистоянням Президента, Прем'єр-міністра та лідера опозиції, а ще й світовою фінансово-економічною кризою.

Бюджет на 2009 рік приймався у вкрай складних економічних умовах. Низька прогнозованість макроекономічних показників, значні проблеми у банківській системі, обвальне падіння національної грошової одиниці, наростання соціальних проблем та інші прояви економічної кризи не дозволяли сподіватися на бюджет, прийнятний хоча б у порівнянні з бюджетами минулих років.

Перший проект бюджетного закону був поданий до Верховної Ради України 15 вересня. Однак, його якість та професіоналізм бажали кращого. Президент першим запропонував уряду відкликати цей проект та розробити новий. Що і було зроблено через 2 тижні, при цьому Кабінет Міністрів пояснив свої дії не стільки вимогою президента, скільки соціально-економічними наслідками світового колапсу.

Оцінити новий урядовий проект бюджету у парламентаріїв випала нагода лише 23 грудня. І цього разу бюджетний законопроект піддався жорсткій критиці і глави держави, і народних депутатів, і опозиції. Тому й не дивно, що він був відхилений у першому читанні. Постатейний розгляд проекту почали вже наступного дня. Однак, тільки з третьої спроби народні депутати прийняли в першому читанні і в цілому Закон України Про державний бюджет на 2009 рік. І знову за відповідне рішення проголосували лише 226 депутати, і знову в

прикінцевих положення закону було зобов'язання до уряду щодо підготовки змін до цього закону.

Бюджет країни на 2010 рік був перетворений українськими урядовцями та опозицією в інструмент політичного протистояння. З самого початку бюджетного процесу уряд показав відкритий нігілізм по відношенню до діючого законодавства. Почалося все з відмови уряду подавати до парламенту Бюджетну резолюцію. Замість цього, посилаючись на Закон України про "Кабінет міністрів України", він подав Бюджетну декларацію. На відміну від резолюції, цей документ є набором загальних фраз, що не містять ніякої корисної інформації про бюджетну політику в наступному році. Хоча Бюджетний кодекс України зобов'язує уряд подавати в парламент саме Бюджетну резолюцію.

Окрім того, поданий урядом бюджетний законопроект був розроблений на основі нового ще неіснуючого Бюджетного кодексу. Перше читання такого проекту відбулося із двохмісячним запізненням. Результатом його розгляду стало повернення проекту на доопрацювання.

Проте, доопрацьований проект не повернувся до парламенту: уряд вирішив, це недоцільним через майбутні президентські вибори. Зміна глави держави призвела до зміни уряду, який 23 квітня подав новий проект бюджету до Верховної Ради, і вже через 4 дня був прийнятий Закон України «Про Державний бюджет на 2010 рік». Треба наголосити, що слухання бюджетного законопроектів продовжувалося близько 10 хвилин і складалося лише з доповіді міністра фінансів та голови бюджетного комітету парламенту.

На підставі вищенаведеного можна виділити такі спільні особливості в процесах підготовки та розгляду проектів законів про Державний бюджет, що відбулися протягом 2002-2010 рр.:

- 1) кожен бюджет піддається критиці за реальність його показників, незбалансованість, недостатню соціальну направленість, недостатнє фінансування місцевих бюджетів та аграрного сектору тощо;

2) учасники бюджетного процесу щороку говорять про обов'язковість та доцільність прийняття бюджету в строки, але це не завжди дотримується (лише бюджет 2004 року був прийнятий до 1 грудня);

3) народними депутатами та фракціями вносяться поправки в кількості декількох тисяч - по суті це вже новий законопроект;

4) навіть наприкінці грудня розгляд бюджетного законопроекту не є нагальною проблемою для парламентарів - спочатку розглядаються інші питання а потім вже бюджет;

5) за допомогою законів про державний бюджет щороку корегується податкове та соціальне законодавство, що є не припустимим;

б) завжди напередодні виборів, чи то парламентських, чи то президентських, державний бюджет стає заручником передвиборної гонитви.

Останніми роками все актуальніше піднімається альтернативне питання: Що краще: відсутність бюджету на початок року чи прийняття недосконалого бюджету нашвидкоруч? Професіоналізм уряду щодо складання державного бюджету та відповідно і його якість може бути досліджена лише після закінчення бюджетного періоду та підведення результатів виконання державою поставлених перед нею завдань.

На сучасному етапі уряд володіє такими повноваженнями, за яких закон про державний бюджет йому зовсім і не потрібний.

Бюджетний кодекс України (обох редакцій) передбачив ситуацію, коли бюджет не приймається і держава починає новий рік без нього. В такому випадку Кабінет Міністрів України має право здійснювати витрати Державного бюджету України з певними обмеженнями. Тобто, неприйняття державного бюджету в строки несе за собою ручне керування державними фінансами. Наприкінці 2009 року, коли неприйняття державного бюджету вже було очевидне, уряд прийняв постанову «Про заходи щодо організації бюджетного процесу у 2010 р.», якою визначив основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2010 р., а також надав розпорядження виконавчим органам щодо державної фінансової

політики. По суті, в цій постанові виписувалося те, що закладається в бюджеті на наступний рік.

Постанова уряду приймається набагато легше ніж закон про державний бюджет, і звітувати про використанні кошти перед парламентом непотрібно. Тому постає питання, хто зацікавлений у неприйнятті державного бюджету?

Єдиним органом, що приймає закон «Про державний бюджет» є Верховна Рада України. Отже, відповідальність за неприйняття закону лягає на плечі Парламенту, а значить ні на кого.

Відсутність відповідальності та право самостійно розпоряджатися державними коштами може призвести до того, що значна частина фінансів буде направлена не за призначенням. А це буде стимулювати не ділову активність, а тіньову економіку та інфляцію.

Крім цього, наслідками неприйняття державного бюджету вчасно є:

- фінансуються лише захищені статті бюджету із значним скороченням («правило 1/12»);
- не фінансуються нові державні програми, в т.ч. і соціальні;
- позбавляються можливості планувати свій розвиток державні установи, особливо на місцевому рівні;
- гальмуються виплати та фінансові допомоги населенню;
- підтверджується негативний імідж України в світі і ставляться під сумнів майбутні міжнародні відносини, в т.ч. і щодо міжнародних кредитів.

В результаті нашого дослідження ми прийшли до висновку, що причиною несвоєчасного прийняття державних бюджетів, а також їх недосконалості, є надмірна політизованість бюджетних питань. Процес затвердження державного бюджету вимагає вдосконалення, однак це неможливо здійснити лише економічними заходами.

Ми вбачаємо, що основними напрямками вдосконалення бюджетного процесу в Україні повинні стати зміни чинного законодавства щодо:

1. Впровадження середньострокового бюджетного планування.

Планування бюджету лише на один рік стає все більш стратегічно недоцільно. Бюджет на рік не дає можливості реалізувати відповідним чином

масштабні проекти та програми, які заплановані на декілька років. Починатися такий захід може в один бюджетний період з певним фінансуванням, а продовжуватися і закінчуватися – в інші періоди з вже зовсім іншими бюджетними витратами.

Впровадження середньострокового бюджетного планування має полегшити бюджетний процес. В умовах існування середньострокового бюджетного планування бюджетний процес повинен починатися з уточнення показників першого року середньострокового плану, який береться за базу для розробки бюджету на наступний рік. Це забезпечить наступність податково-бюджетної політики та гарантуватиме повну реалізацію бюджетних програм, незалежно від бюджетного року. Однак найголовнішою цінністю має стати можливість вироблення конкретних і системних пропозицій щодо структурних реформ, запровадження яких дасть змогу досягти окреслених цільових показників соціально-економічного розвитку. [5, стр. 17]

Спроби впровадження середньострокового бюджетного планування передбачені і в новому Бюджетному кодексі, і в Програмі Президента України на 2010-2014 роки. Однак чіткий механізм, а тим більше розпис бюджетного процесу у відповідності до середньострокового бюджетного планування, планується тільки розробити.

Разом з тим, впровадження середньострокового бюджетного планування вимагає, в першу чергу, прийняття відповідної системи правових норм та вдосконалення процесу взаємодії всіх учасників бюджетного процесу.

2. Підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів.

Впродовж бюджетного року влада оприлюднює тільки певну частину інформації про бюджет держави. Взагалі відсутній доступ до інформації про докладні звіти виконання державного кошторису. Опублікування цих документів могло б великою мірою посилити підконтрольність держави та змусити уряд відповідати за управління державними грошима.

Доступ до деталізованої бюджетної інформації, необхідної для розуміння того, чи успішно реалізовує уряд той чи інший проект або ж певну діяльність,

залишається обмеженим. І це незважаючи на той факт, що Україна кодифікувала право доступу до державної бюджетної інформації в законодавстві і передбачила в Бюджетному кодексі принцип публічності та прозорості, що полягає в інформуванні громадськості з питань складання, розгляду, затвердження й виконання державного та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного та місцевих бюджетів.

На наш погляд, надзвичайно важливо вдосконалити процедуру доступу громадян до управління публічними фінансами, оскільки цей елемент є складовою загального механізму демократичного розвитку суспільства.

Прозорість і публічність діяльності органів влади при управлінні публічними фінансами, що здійснюється спеціальним апаратом за допомогою особливих засобів і методів через наявну систему фінансових відносин, має стати перешкодою для корупційних проявів і підґрунтям розвитку нових відносин між владою та громадянами.

3. Запровадження дисциплінарної відповідальності за бюджетні правопорушення на стадії підготовки, розробки та затвердження ДБ.

Одним з принципів, на яких ґрунтується бюджетна система України, Бюджетним кодексом 2001-го року задекларований принцип відповідальності учасників бюджетного процесу, що полягає у відповідальності, яку несе кожен учасник бюджетного процесу за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу. Попри несвоєчасний розгляд та прийняття державного бюджету, який відбувається щороку, заходи примусу за недотримання норм бюджетного процесу жодного разу не були застосовані до учасників бюджетного процесу.

На нашу думку, обов'язковою складовою бюджетної реформи має бути визначення відповідальності за порушення процесу розгляду та затвердження державного бюджету України. Зазначена відповідальність може бути встановлена шляхом прийняття змін до чинних законів та Бюджетного кодексу і полягати в дисциплінарних стягненнях.

Висновки. Бюджетний процес не обмежується лише підготовкою закону до асигнування коштів за групами статей видатків. Бюджетний процес

– це постійний процес визначення пріоритетів держави, її завдань та функцій на певному етапі, розроблення відповідних цільових програм, оцінки ефективності використання бюджетних коштів, контролю за дотриманням бюджетного законодавства та виконання бюджетних повноважень.

На Державний бюджет України покладено чимало завдань. Однак їх вирішення прямо пропорційно залежить від якості та професіоналізму цього бюджету та його вчасного затвердження.

З року в рік країна «сприймає» та «виживає» з бюджетами, які приймаються із значним запізненням, з розбалансованими та нереальними показниками. Складається враження, що країну випробовують на міцність. І в той же час, не робляться ніякі кроки до покращення ситуації.

Процес затвердження головного кошторису країни не є досконалим, потребує значних змін, як організаційного, так і законодавчого характеру. В першу чергу необхідна зміна норм щодо безвідповідальності та безкарності членів уряду та парламенту.

Дуже прикро, що цьогорічна бюджетна реформа не вдосконалила процес розгляду та прийняття бюджетів. Цьому, а також фактам невчасного прийняття бюджетів є лише одна причина – надмірно велика політизованість бюджетних процесів.

Державний бюджет на 2011 рік стає заручником тих самих (більше політичних, ніж законодавчих) негараздів. В цьому ми вже переконуємося, спостерігаючи нові політичні перипетії навколо бюджету-2011, подання якого до Верховної Ради не було виконано навіть на початок грудня.

Використані джерела

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р
2. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 р.
3. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010

р

4. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / М.Я. Азаров, В.А. Копилов, Л.К. Ворнова та ін.; За заг. ред. М.Я. Азарова. - К.: НДФІ, 2006 . – 632 с.

5. О. Сафін, А. Бега та ін. Зелена книга “Впровадження середньострокового бюджетного планування як механізму узгодження соціально-економічної та бюджетної політик”. // <http://www.icps.com.ua/> або <http://center.gov.ua/>

6. Козюк Я. Проблеми формування ефективного механізму міжбюджетного регулювання // Економіка та держава.-2009.-№1.-С.100-102.